

Engeli Olan Çocuklar ile Çalışan Personelin İlk Yardım Bilgi ve Uygulamaları

Semiha DERTLİ¹ Öznur BAŞDAŞ²

¹ Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Elazığ, Türkiye,

semihadertli15@gmail.com

² Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kayseri, Türkiye,

obasdas@erciyes.edu.tr (Sorumlu Yazar)

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 22.03.2022

Kabul: 06.08.2022

Yayın: 25.12.2022

Anahtar Kelimeler:

Engeli Olan Çocuk,
Özel Eğitim
Kurumu,
İlk Yardım.

Amaç: Bu araştırma, özel eğitim kurumlarında engeli olan çocuklarla çalışan personelin ilk yardım bilgi düzeyleri ile bilgi düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Yöntem: Bu araştırma, Türkiye'nin doğusunda bir ilde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan 145 personel ile yapılmıştır. Verilerin toplanmasında bilgi formu ve Temel İlk Yardım Uygulamaları Anketi kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan personelin yaş ortalamasının 29.41±7.08 yıl, %66.2'sinin kadın ve %84.1'inin lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Personelin kurumdaki görev süresinin 4.19±3.85 yıl olduğu ve %66.2'sinin öğretmen olarak çalıştığı bulunmuştur. Katılımcıların %62.1'inin ilk yardım bilgisini orta düzey olarak değerlendirdiği ve Temel İlk Yardım Uygulamaları Anketi puan ortalamasının 14.22±2.66 puan ile ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Araştırmada kurumda çalışan personelin Temel İlk Yardım Uygulamaları Anketi puanının ortalamanın üstünde olduğu belirlenmiştir. Eğitim alan ve ilk yardım eğitim düzeyini iyi olarak değerlendiren personelin puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özel eğitim kurumlarında çalışan personele düzenli, güncel ve nitelikli eğitim programlarının uygulanması ile bir çocuğun hayatının kurtarılacağı veya ömür boyu sürebilecek sakatlıkların önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

First Aid Knowledge and Practices of Personnel Working with Children with Disabilities

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 22.03.2022

Accepted: 06.08.2022

Published: 25.12.2022

Keywords:

Children with
Disabilities,
Special Education
Institution,
First Aid.

Purpose: This study was conducted as a descriptive study to determine the first aid knowledge level of personnel working with children with disabilities in special education institutions and the factors affecting their knowledge levels.

Method: This study was conducted on 145 personnel working in special education and rehabilitation centers in a province in the east of Turkey. Information form and Basic First Aid Practices Questionnaire were used to collect data. Descriptive statistics, Mann Whitney U, and Kruskal Wallis tests were used to analyze the data.

Results: It was determined that the average age of the personnel participating in the research was 29.41±7.08 years, 66.2% were women, and 84.1% were undergraduate. It was found that the working experience of the personnel in the institution was 4.19±3.85 years, and 66.2% of them were teacher. It was determined that 62.1% of the participants evaluated their first aid knowledge as medium level and the Basic First Aid Practices Questionnaire average score was 14.22±2.66 points, which was above the average.

Conclusions and Suggestions: In the research, it was determined that the Basic First Aid Practices Questionnaire score of the personnel working in the institution was above the average. It was determined that the average score of the personnel who received training and evaluated the first aid education level as good was higher. It is thought that a child's life can be saved or lifelong disabilities can be prevented by applying regular, up-to-date and qualified training programs to the personnel working in special education institutions.

Atf: Dertli, S. & Başdaş, Ö. (2022). Özel eğitim kurumlarında engelli çocuklar ile çalışan personelin ilk yardım bilgi ve uygulamaları. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 307-317.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Çocuklarda kasıtsız ve önlenebilir yaralanmalar küresel bir sağlık sorunu olup, mortalite ve morbiditenin önemli nedenlerindedir (Chisholm ve ark., 2017; Şeker, 2018). Fiziksel, bilişsel, işitsel, görme ve çoklu engeli olan çocukların yaşlılarından daha fazla kaza sonucu yaralanma riski taşıdıkları, aynı zamanda çoklu ve bilişsel engeli olan çocukların en ciddi yaralanmalara maruz kaldıkları bilinmektedir (Sinclair ve Xiang, 2008; Xiang ve ark., 2014). Engeli olan çocukların hiperaktivite, agresiflik, oto-kontrol eksikliği gibi davranışları kazaya maruziyet riskini artırmaktadır (Şeker, 2018). Çocukların var olan tehlikeyi algılayamaması, kas ve davranış koordinasyonunun yeterli olmaması ve çevresel riskler nedeni ile kazalara daha sık maruz kaldıkları bildirilmektedir (Büyük ve ark., 2015; Coşkun ve ark., 2008; Şeker, 2018). Benzer şekilde yapılan çalışmalar çocuğun nöropsikomotor gelişimindeki değişiklikler, tehlike durumlarını fark edememe ve bunlardan kaçınamamaları nedeniyle engeli olan çocukların yaşlılarından daha fazla riske maruz kaldığını bildirmektedir (Brenner ve ark., 2013; Bonander ve ark., 2016; Ramirez ve ark., 2004; Shi ve ark., 2015; Ramirez ve ark., 2010). Engeli olan ve engeli olmayan çocukların geçirdikleri kazaları karşılaştıran çalışmalarda kaza nedenlerinin benzer olduğu ancak kazaların riskinin kişinin engel durumuna göre değişebildiği belirtilmektedir (Brenner ve ark., 2013).

Özel eğitim kurumları engeli olan çocukların öğrenme ve gelişimine engel olan faktörleri ortadan kaldıran, topluma aktif katılmasını sağlamak amacıyla eğitim sağlayan ve destekleyen kurumlardır (Brito ve ark., 2020). Engeli olan çocuklar günün büyük bir kısmını bu kurumlarda geçirmekte ve dolayısı ile bu kurumlarda kazalara maruz kalabilmektedirler (Brito ve ark., 2020; Calandrim ve ark., 2017; Sönmez ve ark., 2014). Kaza durumunda ilk yardım uygulamaları hayati önem taşımaktadır (Sönmez ve ark., 2014). Özel eğitim kurumlarında çalışan personeller, ilk yardım uygulamaları gerektiren durumlara ilk tanık olan kişilerdir (Calandrim ve ark., 2017; Sönmez ve ark., 2014). İlk yardım uygulamaları gerektiren durumlarda ilk yardım bilgisinin eksikliği, kazazedeye yardım sağlanamaması ve uygun olmayan hatalı müdahaleler acil sağlık hizmetlerinin gereksiz talebi, kazazedenin durumunun kötüleşmesi hatta hayatını kaybetmesi ile sonuçlanabilir (Markenson ve ark., 2010). Bu nedenle, kurumda çalışan personelin ilk yardım uygulamalarını bilmesi ve doğru bir şekilde yerine getirebilme becerisine sahip olması büyük önem taşımaktadır (Sönmez ve ark., 2014). Bu araştırmanın, engeli olan çocuklar ile çalışan personelin ilk yardım bilgi düzeyleri ile bilgi düzeylerini etkileyen faktörleri belirleyerek gerekli planlamaların yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, özel eğitim kurumlarında engeli olan çocuklar ile çalışan personelin ilk yardım bilgi ve uygulamalarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Örneklem

Araştırma Türkiye'nin doğusunda bulunan bir ilde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 26 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri arasından basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş altı kurumda yürütülmüştür. Bu kurumlarda görev yapan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan tüm personeller (öğretmenler, müdürler, koordinatörler, pedagoglar, konuşma terapistleri, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, fizyoterapistler ve temizlik görevlisi, mutfak görevlisi, servis şoförleri ve yardımcı personeller) araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın örnekleme, Sönmez ve arkadaşlarının çalışmasının örnekleme ve bu çalışmadaki ilk yardım uygulamasına ilişkin bilgi puanı ortalaması kullanılarak etki büyüklüğü 0.3, güven aralığı %95 ve tip 1 hata 0,05 alınarak 122 kişi olarak belirlenmiştir (Sönmez ve ark., 2014). Ağustos–Ekim 2020 tarihleri arasında 150 personel araştırmaya katılmış ancak 5 anket formunun eksik cevaplandırılmış olmasından dolayı araştırma 145 kişi ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Verilerin toplanmasında “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Temel İlk Yardım Uygulamaları Anketi” kullanılmıştır.

Tanıtıcı Özellikler Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan bu form katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve ilk yardım gerektiren durumlar ile karşılaşma özelliklerini içeren 10 sorudan oluşmaktadır (Brito ve ark., 2020; Keleş ve ark., 2015; Sönmez ve ark., 2014).

Temel İlk Yardım Uygulamaları (TİYU) Anketi: Sönmez ve arkadaşları tarafından ilgili literatür doğrultusundan hazırlanmış, temel ilk yardım uygulamalarına ilişkin bilgi durumlarını ölçmeye yönelik, iki tanesi boşluk doldurma, beş tanesi çoktan seçmeli, 13 tanesi doğru/yanlış olmak üzere 20 soruluk anket ile değerlendirilmiştir (Sönmez ve ark., 2014). Her doğru yanıtlanan soruya 1 puan verilmiş olup; anketten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 20’dir. Soru türüne bakılmaksızın “doğru” olarak yanıtlanan her bir soru 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Anketten alınan puanın yüksek olması katılımcıların ilkyardım bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Araştırmada tanımlayıcı olarak ortalama, standart sapma, sayı ve yüzdelik değerler verilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro Wilk normallik testi ile saptanmıştır. Normal dağılım göstermeyen bağımsız iki grup arasındaki farklılığı değerlendirmek için Mann-Whitney-U, bağımsız üç ve daha fazla grup arasındaki farklılığı değerlendirmek için Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Araştırmada $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Etik

Araştırmanın yapılabilmesi için çalışmaya başlamadan önce etik kurul onayı (tarih:2020/sayı:127) ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden kurum izni alınmıştır. Ayrıca veri toplamadan önce, çalışmanın amacı açıklanarak kurum personelinin sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan personelin yaş ortalamasının 29.41 ± 7.08 yıl, %66.2’sinin kadın ve %84,1’inin lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Personelin kurumdaki görev süresinin 4.19 ± 3.85 yıl olduğu ve %66.2’sinin öğretmen olarak görev yaptığı bulunmuştur. Kurumlarda çalışan personelin %85.5’inin ilk yardım eğitimi aldığı, eğitim alanların %53.1’inin ise bu eğitimi lisans eğitiminde aldığı saptanmıştır. Personelin %49.0’ının kurumda ilk yardım gerektirecek olaylar ile nadiren karşılaştığı ve %62.1’inin ilk yardım bilgisini orta düzey olarak değerlendirdiği belirlenmiştir.

Personelin TİYU anketi toplam puan ortalamasının 14.22 ± 2.66 olduğu saptanmıştır. İlk yardım eğitimi alan ve ilk yardım bilgisini iyi düzeyde değerlendiren personelin TİYU anketi puanlarının daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır (sırasıyla; $p \leq .000$, $p \leq .000$). Özel eğitim kurumunda çalışan personelin tanıtıcı özelliklerine göre TİYU anketi toplam puanları karşılaştırılmıştır. Araştırmada TİYU anketi toplam puanları ile yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kurumdaki görevi, çalışma süresi ve ilk yardım gerektirecek olay ile karşılaşma durumu arasında fark olmadığı bulunmuştur ($p > .05$) (Tablo 1).

Tablo 1. Özel Eğitim Kurumunda Çalışan Personelin Tanıtıcı Özelliklerine Göre TİYU Anketi Paunları

Tanıtıcı özellikler	n	%	ort ± ss	Med(Min-Max)
Yaş				
21-25 yaş	51	35.2	14.01±2.59	14(8-20)
26-30 yaş	48	33.1	14.20±3.10	15(5-20)
31-35 yaş	22	15.2	14.63±2.62	15(5-18)
36-40 yaş	12	8.3	13.75±1.95	14(10-17)
41 yaş ve üstü	12	8.3	14.91±1.56	15(12-18)
Test*			KW=2.853	p=.583
Cinsiyet				
Kadın	96	66.2	14.25±2.80	15(5-20)
Erkek	49	33.8	14.18±2.37	14(5-18)
Test**			z=2.291	p=.797
Eğitim Düzeyi				
Lise	11	8.3	13.25±2.09	13(10-16)
Lisans	122	84.1	14.18±2.69	14(5-20)
Lisansüstü	12	7.6	15.72±2.41	15(12-20)
Test*			KW=5.132	p=.077
Kurumdaki Görevi				
Öğretmen	96	66.2	14.17±.27	14(5-19)
Diğer ^a	49	33.8	14.32±.37	15(9-20)
Test**			z=2.373	p=.928
Kurumdaki görev süresi				
1 yıldan az	11	7.4	14.54±.67	16(11-17)
1-5 yıl	101	70.3	14.33±.28	15(5-20)
6 yıl ve üstü	33	22.3	13.78±.39	14(5-18)
Test*			KW=1.781	p=.410
İlkyardım eğitimi alma durumu				
Evet	124	85.5	14.58±2.56	15(5-20)
Hayır	21	14.5	12.14±2.30	12(5-15)
Test**			z=572.000	p≤.000
İlkyardım bilgisi alınan yer (n=124)				
Lisans eğitimi	77	62.1	14.66±.31	15(5-20)
Kurs / Sürücü kursu	47	37.9	14.44±.33	14(8-18)
Test**			z=1.647	p=.400
İlkyardım gerektirecek olay ile karşılaşma sıklığı				
Hiç	64	44.1	14.17±2.65	14(8-20)
Nadiren karşılaşırım	71	49.0	14.39±2.56	15(5-20)
Genellikle karşılaşırım	10	6.9	13.40±3.43	14(5-17)
Test*			KW=.612	p=.737
İlkyardım bilgi düzeyi algısı				
Kötü	34	23.4	12.23±2.38	12(5-16)
Orta	90	62.1	14.56±2.47	15(5-19)
İyi	21	14.5	16.00±1.94*	16(13-20)
Test*			KW=31.44	p≤.000
	n		ort ± ss	Med(Min-Max)
Temel İlk Yardım Uygulamaları (TİYU) Anketi	145		14.22±2.66	15(5-20)

a: pedagoglar, konuşma terapistleri, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, fizyoterapistler, yöneticiler ve yardımcı personeller.

*Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. **Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Özel eğitim kurumlarında engeli olan çocuklar ile çalışan personelin en sık karşılaştığı kaza türlerinin düşme-çarpma (%42.4) ve bayılma-nöbet (%24.2) olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Özel Eğitim Kurumunda Çalışan Personelin Karşılaştığı Olay/Kaza Türleri

İlkyardım Gerekli Olay/Kaza Türleri*	n	%
Düşme-Çarpma	112	42.4
Bayılma-Nöbet	64	24.2
Burun kanaması vb. yaralanmalar	40	15.2
Soluk borusuna yabancı cisim kaçması	18	6.8
Göze-Kulağa yabancı cisim kaçması	10	3.8
Kırık-Çıkık	9	3.4
Yanık	6	2.3
Sıcak Çarpması	5	1.9
Zehirlenme	0	0

*Bir kişi birden fazla cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan personelin TİYU anketi bilgi sorularını doğru yanıtlama düzeyinin %26.8 ile %97.2 arasında değiştiği belirlenmiştir. En az doğru yanıtlanan soruların hayvan ısırıkları ve böcek sokmaları (n=39, %26.8), ulusal zehir danışma merkezinin numarası (n=41, %28.2) ve yüksekte düşen çocuğun hareket ettirilmemesi gerektiğine (n=53, %36.5) ilişkin olduğu bulunmuştur. En fazla doğru yanıtlanan soruların ise Türkiye’de yaralı ya da hastanın en yakın sağlık kuruluşuna sevkini sağlamak amacıyla aranacak numara (n=141, %97.2), elektrik çarpması sonrasında bilinci açık olan çocuğa müdahale (n=141, %97.2) ve eline bıçak, demir parçası gibi bir yabancı cisim saplanan çocuğa yaklaşım (n=140, %96.5) olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Özel Eğitim Kurumunda Çalışan Personelin Temel İlk Yardım Uygulamaları Bilgi Sorularına Verilen Doğru Yanıtların Dağılımı (n=145)

Temel ilk yardım uygulamaları anketi	n	%
1. Türkiye’de yaralı/hastanın en yakın sağlık kuruluşuna sevkini sağlamak amacıyla 112 numaralı telefon aranmalıdır.	141	97.2
2. Zehirlenme durumunda bilgi/danışma amaçlı aranabilecek telefon numarası 114’tür.	41	28.2
3. Bir çocukta solunum olup olmadığı nasıl değerlendirilir?	127	87.5
4. Bilinci kapalı olan bir çocukta ilk değerlendirme hangi sırayla yapılmalıdır?	54	37.2
5. Hava yolunda tam tıkanıklık olan (yabancı cisim yutmuş) öksüremeyen bilinci açık bir çocuğa ilk olarak ne yaparsınız?	122	84.1
6. Hayvan ısırıkları ve böcek sokmaları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?	39	26.8
7. Sıcak su dökülmesi sonucu oluşan yanıklarda ilk olarak ne yapılmalıdır?	96	66.2
8. Kırık durumunda, kırık kemiğin uçları dışarı çıkmışsa içeriye doğru itilmelidir.	125	86.2
9. Çamaşır suyu, deterjan benzeri temizlik malzemesi içen çocuk derhal kusturulmalıdır.	71	48.9
10. Kafa travması geçiren çocuk uyanık tutulmaya çalışılmalıdır.	134	92.4
11. Bayılan çocuk düz zemine sırt üstü yatırılarak ayakları yukarı kaldırılmalıdır.	85	58.6
12. Düşme ile yaralanan çocukta kırık olup olmadığını anlamak için ağrısı olan organ harekete zorlanır.	133	91.7
13. Elektrik çarpan çocuğa doğrudan temasta bulunulmamalıdır.	127	87.5
14. Elektrik çarpması sonrasında bilinci açık olan çocuğun sağlık kuruluşuna götürülmesine gerek yoktur.	141	97.2
15. Yüksekte düşen çocuk, sırt üstü yatırılarak başı yana çevrilmelidir.	53	36.5
16. Eline bıçak, demir parçası gibi bir yabancı cisim saplanan çocuk, cisim çıkarılmadan hemen en yakın sağlık kuruluşuna götürülmelidir.	140	96.5
17. Kanamalı yaralanma durumunda ilk olarak yara yerine doğrudan bası uygulanmalıdır.	108	74.4
18. Burun kanaması olan çocuğun başı geriye doğru yatırılmalıdır.	114	78.6
19. Burkulmalarda, burkulmuş organ istirahate alınarak soğuk uygulama yapılmalıdır.	119	82.1
20. Epilepsi (sara) nöbeti geçiren bir çocuğun çenesi kilitlenmiş ise ağızına çatal, kaşık gibi metal cisimler yerleştirilerek açılmaya çalışılmalıdır.	95	65.5

TARTIŞMA

Bu araştırmada özel eğitim kurumlarında engeli olan çocuklar ile çalışan personelin ilk yardım bilgi ve uygulamaları araştırılmıştır. Araştırmaya katılan multidisipliner ekip öğretmenler, pedagoglar, konuşma terapistleri, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, fizyoterapistler, yöneticiler ve yardımcı personellerden oluşmaktadır. Çalışmada en yaygın meslek grubu öğretmenler olup, bu konuda yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Brito ve ark., 2020; Calandrim ve ark., 2017). Araştırma kapsamındaki tüm okullarda tam bir multidisipliner ekip bulunmamakla birlikte hiçbirinde hemşirelerin yer almaması dikkat çekicidir. Bu yönü ile Brito ve arkadaşlarının çalışması ile benzerlik göstermektedir (Brito ve ark., 2020). Hemşirelerin özel eğitimde yer almasının zorunlu olmamasının, hemşirelerin özel eğitim alanında yer almasını etkilediği düşünülmektedir.

Medya ve/veya sosyal çevrenin yanı sıra okul ve kurslarda verilen planlı eğitimler ilk yardım bilgi kaynakları olarak kabul edilmektedir. Medya ya da sosyal çevreden edinilen bilgilerden ziyade, planlı alınan ilk yardım eğitiminin kişilerin bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (Sönmez ve ark., 2014). Bu araştırmada diğer araştırmaların (Amro ve Qtait, 2017; Bölükbaş ve ark., 2007; Calandrim ve ark., 2017; Joseph ve ark., 2015; Nayir ve ark., 2011; Sönmez ve ark., 2014) aksine personelin büyük çoğunluğunun ilk yardım eğitimi aldığı saptanmıştır. Bununla birlikte yüksek riskli bir grup ile çalışan personelin ilk yardım eğitimi almasının önemli olmasına karşın eğitim almayan personellerin bulunması dikkat çekicidir. İlk yardım eğitimi almayan personele meslek içi eğitimler düzenlenerek bu konuda yeterliliklerinin sağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan personelin TİYU anketi puan ortalamasının 20 puan üzerinden 14.22±2.66 olduğu belirlenmiştir. Sönmez ve diğerlerinin okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı araştırmada ilk yardım bilgi puan ortalaması 11.90±2.90 olarak saptanmıştır (Sönmez ve ark., 2014). Literatürde farklı değerlendirme araçları kullanılarak farklı gruplarda yapılan araştırmalar mevcuttur. Sınıf öğretmenleri ile yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin ilk yardım bilgi puanları ortalamasının 20 üzerinden 11.58 olduğu belirlenmiştir (Keleş ve ark., 2015). Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan bir başka araştırmada öğretmenlerin ilk yardım bilgi puan ortalamasının 100 üzerinden 54.40 olduğu bulunmuştur (Yürümez ve ark., 2007). İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmenleri ile yapılan bir araştırmada öğretmenlerin ilk yardım bilgi puan ortalamasının 32 üzerinden 22.98±3.87 olduğu belirlenmiştir (Shi ve ark., 2015). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ile yapılan başka bir araştırmada, öğretmenlerin ilk yardım bilgi puanı ortalamasının 12 üzerinden 7.29 olduğu bulunmuştur (Ramirez ve ark., 2004). Bu araştırmada TİYU anketi puan ortalamasının diğer araştırma sonuçlarından yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç, araştırmaya katılan personelin yarısına yakınının sağlık meslek disiplinlerinden mezun kişiler olmasından kaynaklanabilir. Bununla birlikte araştırma sonucunda elde edilen bu puan diğer çalışmalardan yüksek olsa da, yüksek riskli bir grup ile çalışan personel için bu puanın yeterli olmadığı düşünülmektedir. İlk yardım eğitimi alan personellerin TİYU anket toplam puan ortalamalarının almayanlara göre daha yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir. Literatürde öğretmenler ile yapılan iki araştırmada eğitim alan ve almayanların bilgi puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır (Nayir ve ark., 2011; Sönmez ve ark., 2014). Araştırma sonuçlarındaki farklılığın alınan eğitimin içeriği, yöntemi, eğitim alan kişilerin sosyo-demografik özellikleri gibi değişkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmada katılımcıların %14.5'i ilk yardım bilgisini 'iyi düzeyde' değerlendirdiği ve ilk yardım bilgisini 'iyi düzeyde' olarak değerlendiren personelin TİYU anket toplam puan ortalamasının önemli olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların bilgi düzeylerinin farkında olduklarını ve eğitimin olumlu etkisini gösteren bu sonucun, yapılan çalışma sonuçları ile benzer olduğu görülmektedir (Sönmez ve ark., 2014; Yürümez ve ark., 2007). İlk yardıma ihtiyaç duyma olasılığı yüksek olan bir grup olarak engeli olan çocuk ile çalışan personelin bilgi düzeylerinin farkında olmaları, çocukları oluşabilecek hayati risklerden korumada etkili olabilir.

Personellerin %49.0'ının kurumda ilk yardım gerektirecek olaylar ile nadir de olsa karşılaştığı ve en sık karşılaşılan kaza türlerinin düşme-çarpma ve bayılma-nöbet olduğu belirlenmiştir. Engeli olan çocuklar, okul ortamlarında akranlarına göre daha fazla kaza riski taşırlar (Peiris-John ve ark., 2016; Zhu ve ark., 2014). Düşme riski, çoklu ve fiziksel engeli olan çocuklarda daha da yüksektir (Limbos, ve ark., 2004). Düşme sonucu kırıklar, kafa travmaları, omurilik kırıkları oluşabilir (Kılıç ve ark., 2016). Yanlış ve yetersiz ilk yardım prosedürleri omurilik yaralanmasına neden olarak kalıcı nörolojik hasara neden olabilir. Bu durumda, çocuğun hasar alan bölgesi sabit tutularak hareket ettirilmelidir. Ülkemizde okul öncesi öğretmenleri ile yapılan bir araştırmada katılımcıların yalnızca %20.9'u bu soruyu doğru yanıtlamıştır (Sönmez ve ark., 2014). bu araştırmada da katılımcıların sadece üçte biri soruyu doğru yanıtlamıştır. Ayrıca bilişsel ve çoklu engeli olan çocuklar başta olmak üzere engeli olan çocuklarda çok yaygın olarak görülen epilepsi nöbeti ile de katılımcıların karşılaşma olasılığı çok yüksektir. Bu nedenle, personelin nöbet durumunda nasıl davranacağını bilmesi gerekir (Elhassan ve ark., 2017). Araştırmada katılımcıların %65.5'inin 'Epilepsi (sara) nöbeti geçiren bir çocuğun çenesi kilitlenmiş ise ağzına çatal, kaşık gibi metal cisimler yerleştirilerek açılmaya çalışılmalıdır' sorusunu doğru yanıtladığı bulunmuştur. Bu oran nöbet sıklığı fazla olan bu grup için yeterli olmadığı gibi, bu soru da personelin nöbet öncesi, sırası ve sonrası bilgi ve uygulamalarını değerlendirmek açısından yeterli değildir. Öğretmenler ile sağlık eğitiminin etkinliğini değerlendirmek üzere yapılan bir araştırmada nöbet geçiren öğrencilere nasıl yardım edileceği konusunda öğretmenlerin eğitim öncesi bilgi eksikliği olduğunu bildirilmiştir (Eze ve ark., 2015). Temel ilk yardım bilgi sorularına verilen yanıtlar incelenerek en az doğru yanıtlanan sorular ayrıntılı değerlendirildiğinde; hayvan ısırıkları ve böcek sokmaları ile ilgili soruya katılımcıların %26.8'inin doğru yanıt verdiği ve bu sorunun en az doğru yanıtlanan soru olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların sadece %28.2'sinin Ulusal Zehir Danışma Merkezi'nin numarasını bildiği saptanmış olup katılımcıların zehirlenme durumu ile hiç karşılaşmadığını ifade etmesi bu sonuçta etkili olabilir. Katılımcıların riskli bir grup ile çalıştıkları göz önüne alındığında, bu sonuç personeller açısından oldukça yetersizdir ve bu doğrultuda eğitim programlarının planlanmasını gerektiğini düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, özel eğitim kurumlarında engeli olan çocuklar ile çalışan multidisipliner ekibin büyük bir kısmının ilk yardım bilgisini orta düzey olarak değerlendirdiği ve bilgi sorularından alınan puanının ortalamasının üstünde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kurumlarda çalışan personelin yaklaşık yarısının ilk yardım eğitimini lisans eğitiminde aldığı göz önüne alındığında ilgili bölümlerin lisans eğitimlerinde temel ilk yardım uygulamaları konularına daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. İlk yardım konularının dinamik olduğu ve çalışılan alanlara yönelik yoğunluğu da göz önüne alınarak, mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim programları ile desteklenmesi gereklidir. Kurumda sık karşılaşılan sorunlara yönelik bilgi ve beceriyi ölçen araçlar ile daha detaylı çalışmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca kurumlarda multidisipliner ekip içerisinde hemşirelerin yer almadığı görülmüştür. Sağlığın korunması ve geliştirilmesinde kritik öneme sahip olan hemşirelerin, kurumlarda multidisipliner ekibe dâhil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırmada ilk yardım bilgi düzeyi teorik düzeyde ölçülmüş olup, ilk yardım gerektiren olay ile karşılaşma anındaki ilk yardım uygulama becerisine ilişkin bilgi ölçülemediği. Bunun yanı sıra araştırmada kullanılan anket genel ilk yardım bilgisini ölçmeye dayalı olup engeli olan çocukların ilk yardım gereksinimlerine yönelik daha detaylı soruların olmaması da çalışmanın diğer bir kısıtlılığıdır.

Teşekkür

Çalışmamıza katılan tüm personellere teşekkür ederiz.

Finansal Destek

Finansal destek yoktur.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

- Amro, N., & Qtait, M. (2017). General knowledge & attitude of first aid among schoolteacher's in Palestine. *Int J Innov Res Med Sci*, 2(4), 660-665. <https://doi.org/10.23958/ijirms/vol02-i4/05>
- Bonander, C., Beckman, L., Janson, S., & Jernbro, C. (2016). Injury risks in schoolchildren with attention-deficit/hyperactivity or autism spectrum disorder: Results from two school-based health surveys of 6- to 17-year-old children in Sweden. *J Safety Res*, 58, 49-56. <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2016.06.004>
- Böyükbaş, N., Kahraman, A. N., Karaman, Y., & Kalaycı, G. (2007). Ordu ili kız meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü son sınıf öğrencilerinin çocuklara yönelik ilk yardım uygulamaları ile ilgili bilgi düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10, 52-59. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29372>
- Brenner, R. A., Taneja, G. S., Schroeder, T. J., Trumble, A. C., Moyer, P. M., & Louis, G. M. B. (2013). Unintentional injuries among youth with developmental disabilities in the United States, 2006-2007. *Int J Inj Contr Saf Promot*, 20(3), 259-265. <https://doi.org/10.1080/17457300.2012.696662>
- Brito, J. G., Oliveira, I. P., Godoy, C. B., & França, A. P. S. J. M. (2020). Effect of first aid training on teams from special education schools. *Rev Bras Enferm*, 73(2), e20180288. <http://doi.org/10.1590/0034-7167-2018-0288>
- Büyük, E. T., Çavuşoğlu, F., & Teker, E. (2015). Sıfır altı yaş arası çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerinin tanınması. *DÜ Sağlık Bil Enst Derg*, 5(3), 17-22. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/56604>
- Calandrim, L. F., Santos, A. B., Oliveira, L. R., Massaro, L. G., Vedovato, C. A., & Boaventura, A. P. (2017). First aid at school: teacher and staff training. *Rev Rene*, 18(3), 292-299. <https://doi.org/10.15253/2175-6783.2017000300002>
- Chisholm, A., Watson, M. C., Jones S. J. & Kendrick, D. (2017). Child injury prevention: a survey of local authorities and health boards. *International Journal of Health Promotion and Education*, 55(4), 205-214. <https://doi.org/10.1080/14635240.2017.1312479>
- Coşkun, C., Özkan, S., & Maral, I. (2008). Çankırı-Eldivan ilçe merkezinde 0-14 yaşlar arasında çocuğu olan annelerin ilk yardım bilgi düzeyleri ve ilk yardım gerektiren durumların sıklığı. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 2(3), 11-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/690255>
- Elhassan, M. A., Alemairy, A. A., Amara, Z. M., Hamadeneel, A. A., Mohamed, A. H., & Elaimeri, A. A. (2017). Epilepsy: knowledge, attitude, and practice among secondary school teachers in Khartoum State. *Neurol Ther*, 6(2), 225-235. <https://doi.org/10.1007/s40120-017-0083-7>
- Eze, C. N., Ebuehi, O. M., Brigo, F., Otte, W. M., & Igwe, S. C. (2015). Effect of health education on trainee teachers' knowledge, attitudes, and first aid management of epilepsy: an interventional study. *Seizure*, 33, 46-53. <https://doi.org/10.1016/j.seizure.2015.10.014>
- Joseph, N., Narayanan, T., Zakaria, S. B., Nair, A. V., Belayutham L, Subramanian, A. M, & Gopakumar, A. M. (2015). Awareness, attitudes and practices of first aid among school teachers in Mangalore, South India. *J Prim Heal Care*, 7(4), 274-281. <https://www.publish.csiro.au/hc/pdf/hc15274>
- Keleş, P. U., Yıldırım, Z., & Aydın, S. (2015). Determining the Basic First-Aid Knowledge Levels of the Class Teachers Working In the City Center of Agri. *JETERAPS*, 6(6), 404-410. <https://124.im/AyB>
- Kılıç, S., Taşkınlar, H., Bahadır, G., İşbir, C., & Naycı, A. (2016). Çocuklarda yüksekten düşme sonucu oluşan travmaların değerlendirilmesi. *Mersin Univ Sağlık Bilim Derg*, 3(9), 131-137. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/270261>
- Limbo, M. A. P., Ramirez, M., Park, L. S., Peek-Asa, C., & Kraus, J. F. (2004). Injuries to the head among children enrolled in special education. *Arch Pediatr Adolesc Med*, 158(11), 1057-1061. <https://doi.org/10.1001/archpedi.158.11.1057>
- Markenson, D., Ferguson, J. D., Chameides, L., Cassan, P., Chung, K. L., Epstein, J., Gonzales, L., Herrington R. A., Pellegrino J. L., Ratcliff, N., & Singer A. (2010). Part 17: First aid: 2010 American Heart Association and American Red Cross Guidelines for First Aid. *Circulation*, 122; 18(3), 934-946. <https://doi.org/10.1161/circulationaha.110.971168>
- Nayır, T., Uskun, E., Türkoğlu, H., Uzun, E., Öztürk, M., & Kişioğlu, A. N. (2011). Isparta il merkezinde görevli öğretmenlerin ilkyardım bilgi düzeyleri ve tutumları. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 18, 123-127. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/196920>
- Peiris-John, R., Ameratunga, S., Lee, A., Al-Ani, H., Fleming, T., & Clark, T. (2016). Adolescents with disability report higher rates of injury but lower rates of receiving care: Findings from a national school-based survey in New Zealand. *Inj Prev*, 22(1), 40-45. <https://doi.org/10.1136/injuryprev-2015-041636>

- Ramirez, M., Fillmore, E., Chen, A., & Peek-Asa, C. (2010). A comparison of school injuries between children with and without disabilities. *Acad Pediatr*, 10(5), 317-322. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2010.06.003>
- Ramirez, M., Peek-Asa, C., & Kraus, J. (2004). Disability and risk of school related injury. *Inj Prev*, 10(1), 21-26. <https://doi.org/10.1136/ip.2003.002865>
- Shi, X., Shi, J., Wheele, K. K., Stallones, L., Ameratunga, S., Shakespeare, T., Smith G. A., & Xiang, H. (2015). Unintentional injuries in children with disabilities: a systematic review and meta-analysis. *Inj Epidemiol*, 2(1), 21. <https://doi.org/10.1186/s40621-015-0053-4>
- Sinclair, S. A., & Xiang, H. (2008). Injuries among US children with different types of disabilities. *Am J Public Health*, 98(8), 1510-1516. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2006.097097>
- Sönmez, Y., Uskun, E., & Pehlivan, A. (2014). Knowledge levels of pre-school teachers related with basic first-aid practices, Isparta sample. *Turk Pediatr Ars*. 49(3), 238-246. <https://doi.org/10.5152/tpa.2014.1581>
- Şeker, M. (2018). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış çocuklarda ev kazalarının incelenmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Xiang, H., Wheeler, K. K., & Stallones, L. (2014). Disability status: a risk factor in injury epidemiologic research. *Ann Epidemiol*, 24(1), 8-16. <https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2013.10.014>
- Yürümez, Y., Yavuz, Y., Sağlam, H., Köken, R., & Tunay, K. (2007). Evaluation of the level of knowledge of first aid and basic life support of the educators working in preschools. *Acad Emerg Med*, 5, 17-20. https://cms.galenos.com.tr/Uploads/Article_22439/EAJEM-6-17-En.pdf
- Zhu, H., Xiang, H., Xia, X., Yang X, Li D, Stallones L, & Yukai, D. (2014). Unintentional injuries among chinese children with different types and severity of disability. *Ann Epidemiol*, 24(1), 23-28. <https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2013.10.015>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Special education institutions try to develop the abilities of children with disabilities and ensure their integration into society. These institutions carries out training to develop basic self-care skills, independent living, and professional skills. Disabled children spend most of the day in these institutions, so they may be exposed to accidents in these environment. For this reason, it is of great importance that the personnel be experienced and knowledgeable in terms of first aid interventions in managing accidents that may occur in these institutions.

This study aims to determine the first aid knowledge level of personnel working with children with disabilities in special education institutions and the factors affecting their knowledge levels

Method: This research was carried out as a descriptive study to determine the first aid knowledge and practices of the personnel working with children with disabilities in special education institutions. This research was conducted with 145 personnel working in special education and rehabilitation centers affiliated to the Directorate of National Education in a province in the east of Turkey and volunteering to participate in the research. "Introductory Information Form" and "Basic First Aid Practices Questionnaire" were used to collect data. Descriptive statistics, Mann Whitney U, and Kruskal Wallis tests were used in the analysis of the data.

Results: It was determined that the average age of the personnel participating in the research was 29.41 ± 7.08 years, 66.2% were women, and 84.1% had undergraduate graduates. It was found that the mean of work experience of the personnel in the institution was 4.19 ± 3.85 years, and 66.2% of them worked as teacher. It was determined that 85.5% of the personnel working in the institutions received first aid training, and 53.1% of the them received this training from the school they graduated from. It was stated that 49.0% of the participants rarely encountered events that required first aid in the institution. It was determined that 62.1% of them evaluated their first aid knowledge as moderate and the Basic First Aid Practices Questionnaire average score was 14.22 ± 2.66 . It has been found that the most common types of accidents encountered by personnel were falling-hit and fainting-seizure. In the research, it was determined that the Basic First Aid Practices Questionnaire score of the personnel working in the institution was above the average.

Discussion: This study aims to determine the first aid knowledge level of personnel working with disabled children in special education institutions and the factors affecting their knowledge levels Our result showed that the first aid knowledge level of the personnel working in the institution was high.

It was determined that the mean score of the Basic First Aid Practices Questionnaire of the personnel participating in the study was 14.22 ± 2.66 out of 20 points. In the study conducted by Sönmez et al. with pre-school teachers, the mean score of first aid knowledge was found to be 11.90 ± 2.90 (Sönmez et al., 2014). In the literature, there are studies conducted in different groups using different assessment tools. In a study conducted with classroom teachers, it was determined that the average of first aid knowledge scores of teachers was 11.58 out of 20 (Keleş et al., 2015). In another study conducted with preschool teachers, it was found that the teachers' first aid knowledge average score was 54.40 out of 100 (Yürümez et al., 2007). In a study conducted with primary and secondary school teachers, it was determined that the teachers' first aid knowledge average score was 22.98 ± 3.87 out of 32 (Shi et al., 2015). In another study conducted with teachers working in primary schools, it was found that teachers' first aid knowledge score average was 7.29 out of 12 (Ramirez et al., 2004). In this study, it is seen that the mean score of the TİYU questionnaire is higher than the results of other studies. It can be thought that this result is due to the fact that almost half of the personnel participating in the study are graduates of health profession disciplines.

In the study, it was determined that the total score averages of the TİYU survey of those who received first aid training were statistically significant. Contrary to the results of this study, no significant difference was found between the knowledge scores of those who received training and those who did not (Nayir et al., 2011; Sönmez et al., 2014). It is thought that the difference in the results of the study is due to variables such as the content and method of the education received, and the socio-demographic characteristics of the people receiving the education.

In the study, it was determined that 14.5% of the participants evaluated their first aid knowledge at a "good level" and the TİYU questionnaire total score average of the personnel who evaluated their first aid knowledge at a "good level" was significantly higher. It is seen that this result, which shows that the participants are aware of their level of knowledge and the positive effect of education, is similar to the results of the study (Sönmez et al., 2014). These results reveal the lack of knowledge and inadequacy of other occupational groups that are likely to encounter situations that require first aid.

Conclusion and Suggestions: In the research, it was determined that the Basic First Aid Practices Questionnaire score of the personnel working in the institution was above the average. It was determined that the average score of the personnel who received training and evaluated the first aid education level as good was higher.

- Basic first aid educations should be part of undergraduate education and be supported by regular in-service training after graduation.
- In order to increase the effectiveness of the education, they should be done face to face, supported with visual materials, and use interactive methods to improve skills.
- It is important to use more tools that measure knowledge and skills of personell in this regards.
- It is highly recommended to hire more nurses as part of the multidisciplinary team to work in these institutions.